

verder werken aan een economisch & ecologisch duurzame melkveehouderij

Duurzaam bodembeheer rendeert!

door Willem van Weperen

Twintig melkveehouders beleefden op woensdag 3 juni een leerzame dag tijdens de regiobijeenkomst "Goed bodembeheer, basis voor een lage kostprijs". De bijeenkomst vond plaats op het bedrijf van melkveehouder Bouke Meijer in Witteveen in samenwerking met de Melkveeacademie. In drie rondes kwam het belang van duurzaam bodembeheer uitgebreid aan de orde. Bouke Meijer zette uiteen, dat hij zijn bedrijf vooral als kringloop ziet. Daarbij houdt hij zijn kosten zo laag mogelijk. Hij realiseert hiermee een goede productie van zowel de koe als de bodem. En daarmee een hoog saldo, want zijn kunstmest- en krachtvoer giften zijn relatief laag. De deelnemers raakten met name onder de indruk van zijn graslandbeheer. Een derde deel van zijn graslandareaal is ouder dan 20 jaar, terwijl het nog steeds uitstekend produceert!

De deelnemers werd voorgerekend hoeveel met goed bodembeheer valt te verdienen. Een goede ontwatering is randvoorwaarde voor de overige maatregelen, om vruchten af te kunnen werpen.

Het organischestof gehalte (6-8% O.S.) is daarbij de sleutel tot een vruchtbare bodem. Eén % O.S. verhoging (in het traject 4-8%) kan wel 150 euro/ha aan voordeel opleveren door een hogere stikstof levering en een beter vochtvasthoudend vermogen. Dit resulteert in een hogere productie bij gelijkblijvend bemestingsniveau.

Door de frequentie van herinzaai te verlagen van 5 naar gemiddeld 8 jaar, steigt het o.s. gehalte. Dit levert een jaarlijks voordeel op van ca. 85 Euro/ha. Lichtere machines inzetten, zoals b.v. sleepslangen geeft minder opbrengstderiving door rijschade. Deze schade kan gemakkelijk oplopen tot enkele honderden euros per ha.

Klaas Meijaard van Meijaard Agrarisch Advies hield als bodemdeskundige een pleidooi voor het bodemleven. Bodemleven verbetert de bodemstructuur en verbetert de stikstofbenutting in de bodem. Hij overtuigde de deelnemers van het belang hiervan en wist dit te onderbouwen met de nodige theorie. Best wel ingewikkeld verzuchtte een van de deelnemers, maar een interessant verhaal, waar ik meer van wil weten om deze kennis op mijn bedrijf te kunnen benutten. Dat was ook de eindconclusie van de dag. Zeer de moeite waard om mee verder te gaan. Duurzaam bodembeheer mag dan wel niet 'cool' zijn bij veel collega melkveehouders, hier valt wel degelijk geld mee te verdienen. En.... we moeten als melkveehouder vaker en beter naar de bodem kijken. Het project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe biedt hiertoe volop gelegenheid.

AGENDA

AUGUSTUS

19 augustus 13-16u: Workshop verbeteren van de bodemstructuur en bodemvruchtbaarheid
Organisatie PRP Technologies
Lokatie: op bedrijf W.van der Lageweg,
Baersterdijk 14, 9025BR, Baers.

3 september: Startbijeenkomst Kader Richtlijn Water (KRW), en afsluiting project Water in Bedrijf.
Bij maisdemo op bedrijf Jan Reinder Smeenge,
in Zeegse

KIJK OP DE WEBSITE VOOR MEER DATA EN NADERE INFORMATIE! www.duurzaamboerblijven.nl/drenthe

Duurzaam Boer Blijven Drenthe tijdens netwerkdag: "Kringloop principe op 4 punten winstgevend!"

Op 27 mei jl. is in Assen een bijeenkomst gehouden om het netwerk rond de boer in Drenthe bij te praten over het nieuwe project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe. Onder de ruim 70 deelnemers waren naast melkveehouders uit Drenthe en Friesland ook adviseurs en vertegenwoordigers van overheden, bedrijfsleven en pers aanwezig. Thema van de dag: beter samenwerken om de kringloop in de melkveehouderij uit te breiden richting de ruim 1100 Drentse melkveehouders.

Tijdens deze dag beschreef Rein Munnikma, gedeputeerde van de provincie Drenthe met landelijk gebied, landbouw en recreatie in zijn portefeuille, het belang van deze aanpak. De ervaring met Bedreven Bedrijven Drenthe heeft geleerd dat het kringloop principe positief werkt op vier belangrijke punten: (1) forse milieuwinst (met name nitraat en ammoniak); (2) winst voor de koeien (langere productieve levensduur); en twee maal winst voor de ondernemers: (3) minder afhankelijkheid en (4) beter bedrijfsinkomen. Het kringloopstelsel moet echter niet worden opgelegd; veeleer kunnen melkveehouders worden aangesproken op hun ondernemerschap en vakmanschap.

Henk Brink, bestuursvoorzitter van LTO-Noord, benadrukte dat duurzaamheid zeker geen hype is; het zal over 20 jaar nog steeds relevant zijn. LTO steunt het initiatief Duurzaam Boer Blijven in Drenthe dan ook van harte.

In de middag werden workshops over 4 thema's georganiseerd: economie, certificering, bodem-water-klimaat, en dier & voeding. De conclusies uit iedere workshop werden vervolgens door alle deelnemers op prioriteit beoordeeld:

1. Verfijning bemesting en invloed van bemesting op ruwvoer kwaliteit
2. Boeren aanspreken op ondernemerschap, met lange termijn denken en rekening houdend met vaste lasten.
3. Communicatie met stakeholders meer op basis van cijfers en concrete resultaten
4. Relatie voeding en mestkwaliteit, C/N verhouding, voerefficiëntie, en de invloed van ras
5. Toepassing onderzoeken van bodem en mestverbeteraars

Deze punten worden nu in de projectactiviteiten opgenomen.

Bekijk ook het videoverslag van deze dag op de website: www.duurzaamboerblijven.nl/drenthe.

Regiobijeenkomst Westerbork Meer melk minder kosten

Door Goaitske Iepema, Projecten LTO-Noord

Maandagavond 29 juni vond in zaal Meursinge in Westerbork een regiobijeenkomst plaats vanuit het project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe in samenwerking met LTO Noord. Arend Steenberg van LTO-Noord zat de avond voor. Hij benadrukte het belang van enerzijds de kosten beheersbaar en laag te houden, en anderzijds voldoende buffers in te bouwen om toekomstige prijschommelingen te kunnen overbruggen.

Onder leiding van Henk Brink (LTO-Noord) en Frank Verhoeven (ETC/Boerenverstand) werd aan de hand van vier stellingen gediscussieerd. Hierin bleek dat de meeste aanwezigen extra maatregelen voor verdere verduurzaming van de melkveehouderij noodzakelijk achten. Via Duurzaam Boer Blijven in Drenthe kan hier een belangrijke slag in worden gemaakt. Er zijn meer manieren om als boer te overleven dan schaalvergroting. Ook optimalisatie werd als belangrijke mogelijkheid gezien. Kostprijsverlaging is wel degelijk mogelijk, zeker gezien de grote spreiding in cijfers die Frank in zijn presentatie liet zien. Over de vraag of een studiegroep noodzakelijk is voor een optimale bedrijfsvoering verschilden men van mening. Met adviseurs kom je een heel eind. Belangrijk is wel dat deze onafhankelijk zijn. Maar, zo bleek later in de discussie, de beste adviseur is nog altijd een collega melkveehouder. En die leer je in een studiegroep beter kennen.

Partners en financiers

provincie Drenthe

METEN IS WETEN: Nitraatmetingen pakken opnieuw goed uit

Door Anton Dries, provincie Drenthe

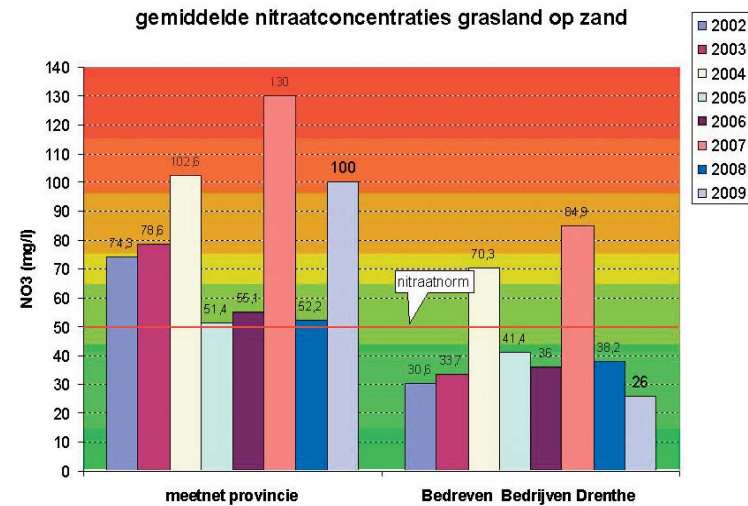
Met het project Duurzaam Boer Blijven in Drenthe streven we naar een duurzame en weerbare melkveehouderijsector. Dat is onze inzet, onze winst. Om deze winst te meten, zijn cijfers nodig. Hiermee analyseren we hoe deelnemende boeren het proces uitvoeren en kunnen we sturen op punten die nog niet optimaal zijn. De hele kringloopaanpak is dus afhankelijk van cijfers: die zijn belangrijk voor de borging van het goede proces, maar ook voor de onderbouwing van de aanpak, opdat andere boeren hier weer mee aan de slag gaan.

Metingen

Binnen Duurzaam Boer Blijven in Drenthe is besloten de nitraatmetingen uit het eerdere project Bedreven Bedrijven Drenthe voort te zetten. De provincie Drenthe neemt de kosten van bemonstering op zich, terwijl de analysekosten uit het project worden bekostigd. Een van de projectdoelstellingen van dit project was het terugbrengen van het stikstofoverschot op het bedrijf. Dit betekent dat wordt gestreefd naar een nitraatconcentratie in het bovenste grondwater, die onder de EU-nitraatnorm van 50 mg/l ligt.

Om dit te toetsen, is aansluiting gezocht bij het bodemkwaliteitsmeetnet van de provincie Drenthe. Hier worden ieder voorjaar monsters genomen van het bovenste grondwater. De deelnemende bedrijven van het "oude" project Bedreven Bedrijven Drenthe draaien mee in de bemonsteringscyclus. Dit betekent dat in dezelfde meetperiode met dezelfde monsternemers en het zelfde laboratorium nitraatmonsters en analyses zijn verkregen. Met andere woorden: de meetdata zijn te vergelijken met die van het provinciaal meetnet.

De meetpunten van het oude project zijn geselecteerd op basis van grondgebruik, bodemtype en grondwatertrap, conform de systematiek van het bodemkwaliteitsmeetnet.

Meetresultaten

Sinds 2002 worden er metingen verricht. Hierboven staan de meetresultaten van "grasland op zandpercelen" weergegeven; links het provinciale meetnet en rechts de BBD-metingen. De nitraatgehalten onder "grasland op veenpercelen" zijn niet weergegeven, maar zitten allen (ver) onder de nitraatnorm. Dat graslandbeheer een grote invloed heeft op de nitraatuitspoeling, bleek wel toen een aantal percelen werd bemonsterd nadat grasland is gescheurd. Percelen die jaren achtereen onder de norm lagen, vertoonden na scheuren concentraties die ver boven de 50 mg/l uitstegen. Bovendien geeft graslandscheuren verlies van organische stof. Belangrijk voor het vasthouden van mineralen, de vochtvoorziening en de ontwikkeling van het bodemleven.

Ondanks een aantal flinke uitschieters naar boven, komt de gemiddelde nitraatconcentratie in het meetnet Bedreven Bedrijven Drenthe ver onder de norm van 50 mg/l. Resultaten waar de deelnemende bedrijven trots op mogen zijn!

TIP

Wim van de Geest (K&G Advies):

"Houd in de zomermaanden de maaisnedes goed in de gaten. Bij een lagere stikstofgift, schiet het gras sneller in de aar. Er kan dus sneller

gemaaid worden. Houd er ook rekening mee dat rondom het maaien de grasgroei per dag tussen de 150- 200 kg ds/ha per dag is. Een paar dagen wachten kan dus een fors verschil in opbrengst maar ook in kwaliteit opleveren!"

Fosfaat en duurzaam bodemgebruik: hoe kan de melkveehouder dat combineren?

Marjoleine Hanegraaf, NMI

Studenten van Van Hall Larenstein hebben in opdracht van NMI/CropEye en ForFarmers gesprekken gevoerd met melkveehouders over hun visies op de fosfaatgebruiksnormen en duurzaam bodemgebruik. Dit leverde maar liefst twee eye-openers op. Ten eerste: voor de beschikbaarheid van fosfaat in de bodem geldt hetzelfde als voor fosfaat in de koe: een gezonde bodem regelt het zelf. Ten tweede: fosfaatmanagement heeft ook te maken heeft met organische stof en duurzaam bodembeheer. Beide aspecten staan centraal in de kringlooplandbouw, waaruit blijkt hoe actueel deze manier van werken is.

De aanscherping van de fosfaatgebruiksnormen stelt menig melkveehouder voor keuzes over het wel of niet afvoeren van mest en de bemesting van gras- en maisland. Velen vragen zich af of de fosfaatgebruiksruijme volstaat voor een optimale bemesting en hoe fosfaat optimaal kan worden toegewezen aan percelen. De fosfaatbemesting is, op de korte termijn bezien, belangrijker dan het duurzaam bodembeheer. Dat leidt volgens velen pas op de middellange termijn tot rendement. Ook hiervoor geldt dat de noodzaak in veel gevallen wel helder is, maar de geschiktheid van maatregelen voor de eigen percelen vaak niet.

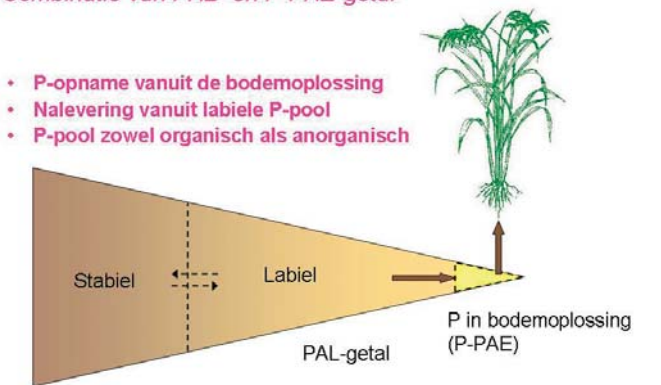
Belangrijke vraag: aan welke kennis over fosfaat en bodemgebruik heeft de melkveehouder behoefte? Dat is ook de kernvraag in een pilotstudie van studenten van Van Hall Larenstein. Bijzonder element van de pilotstudie is de samenwerking tussen studenten, docenten en het bedrijfsleven, die borg staat voor kennisontwikkeling met meerwaarde voor de praktijk. De studenten hebben zich eerst verdiept in de thema's fosfaat en duurzaam bodemgebruik. Daarna is een vragenlijst opgesteld en zijn melkveehouders benaderd voor een interview. In deze aanpak combineren de studenten twee afzonderlijke opdrachten van ForFarmers (fosfaat) en het NMI (duurzaam bodemgebruik). De eerste resultaten zijn woensdag 17 juni besproken op proefbedrijf De Marke.

In de koe is de fosfaathuishouding gekoppeld aan de calciumhuishouding. Via allerlei hormonale processen wordt het fosfaatiniveau in het dier precies geregeld. Die processen zorgen er ook voor dat na het afkalven fosfaat- en calciumconcentraties in het bloed weer snel op niveau zijn en blijven. Een gezond dier met voldoende fosfaat in het voer regelt dat helemaal zelf. Tijdens de uitvoering van de opdracht werd duidelijk dat iets dergelijks ook geldt voor fosfaat in de bodem. De opname van fosfaat uit de bodemoplossing door de plant is gekoppeld aan de opname van stikstof. Allerlei complexe processen in de bodem bepalen de beschikbaarheid van fosfaat in de bodemoplossing (zie figuur). Zowel anorganisch als organisch gebonden fosfaat speelt een rol. De veehouder kan invloed uitoefenen op deze processen door duurzaam bodembeheer. Het gebruik van bijvoorbeeld dierlijke mest en compost zorgt voor voeding van het bodemleven en aanvoer van minerale en organische P naar de bodem. Een optimale pH en goede

ontwatering en bodemstructuur dragen bij aan het creëren van de juiste omstandigheden voor de chemische en biologische processen en bieden de mogelijkheid om nutriënten over een grotere diepte weg te halen. Een gezonde bodem regelt de beschikbaarheid van P in de bodemoplossing in feite helemaal zelf. Bij voldoende P en een goede verzorgingstoestand zal bemesting volgens 'aanvoer is afvoer' voldoende zijn om een goede P-voorziening te borgen. Zo niet, dan is meer P nodig; het nieuwe bemestingsadvies geeft aan welke percelen P het hardst nodig hebben. Het bedrijfsquotum kan daarmee beter worden verdeeld.

Update gras- en maïsadvies in 2009 Combinatie van PAL- en P-PAE-getal

- P-opname vanuit de bodemoplossing
- Nalevering vanuit labiele P-pool
- P-pool zowel organisch als anorganisch

Wat is dat, een gezonde bodem? Wie zich verdiept in de samenstelling van het bodemvoedselweb kan zich daarin makkelijk verliezen. De 'take-home' message voor de studenten was dat voor de landbouwproductie bacteriën en schimmels belangrijk zijn voor de omzetting van organische stof. Daarbij zorgt een specifieke bacterie als rhizobium voor extra N-binding uit de lucht en een schimmel als mycorrhiza voor extra P in de bodemoplossing. Beide soorten zijn vooral bij lage gehalten in de bodem actief. Het bodemleven leeft van organische stof. Verschillende organismen verteren verschillende soorten organische stof. Duidelijk werd dat naast de kwantiteit ook de kwaliteit van organische stof belangrijk is voor een goed mineralenmanagement. Het blijkt dus dat kringloopdenken en het aloude adagium 'voedt de plant' helemaal van deze tijd zijn om, ook bij de aangescherpte gebruiksnormen, een goede gewasproductie te behalen.

De studenten hebben ruim 10 melkveehouders een interview afgenomen: zowel intensieve en extensieve, als biologische en gangbare bedrijven, verspreid over heel Nederland. Er bleek een grote verscheidenheid in lange termijn visies op bodembeheer, met een gedeelde zorg voor de haalbaarheid van de productie. Bij een deel van de veehouders was er interesse om meer te weten over duurzaam bodembeheer, en bij een deel van de geïnteresseerden was fosfaat daartoe de aanleiding. Cursussen over bodembeheer werden door veel veehouders als positief ervaren.